

Met *Alfatas* aan de slag in de alfaklas!

Alfatas staat voor 'Alfataken op school'. *Alfatas* omvat vijftien taken waarin ongeletterde cursisten leren omgaan met schriftelijke taal. De taken zijn ontwikkeld voor allochtone ouders die Nederlandse les volgen op de school van hun kinderen, met als doel de betrokkenheid van de ouders bij de school te verbeteren. Martien Geerts van het Centrum voor Taal en Onderwijs in Leuven zette voor *ALFA-nieuws* de belangrijkste informatie over *Alfatas* op een rij.

MARTIEN GEERTS / CENTRUM VOOR TAAL EN ONDERWIJS, K.U. LEUVEN

Taallessen voor ouders

KAAP, een samenwerkingsverband van organisaties in Vlaanderen, organiseert taallessen Nederlands voor anderstalige ouders in de school van hun kinderen. De anderstalige ouders die nog geen Nederlandse les hebben gevolgd, worden aangemoedigd om deel te nemen aan deze taalprojecten. De lessen vergroten naast de taalvaardigheid ook de betrokkenheid van de ouders bij de school en ze geven de ouders ook tips voor de opvoeding van hun kind. Lesgevers uit de Centra voor Volwassenenonderwijs (CVO) en de Centra voor Basiseducatie (CBE) geven de lessen. Zo worden ouders gemotiveerd om de KAAP te overschrijden, om aan te sluiten bij de Nederlandse taallessen in het reguliere volwassenenonderwijs. De Schoolbrug, het Huis van het Nederlands, het Centrum voor Taal en Onderwijs (CTO) en het algemeen onderwijsbeleid bewaken samen de kwaliteit en de continuïteit van de initiatieven. Met de financiële steun van het Postfonds voor Alfabetisering ontwikkelde het CTO lesmateriaal voor ongeletterde NT2-cursisten die les volgen in deze projecten. Om beter te kunnen functioneren in de schoolcontext hebben de cursisten zowel mondelinge als schriftelijke taalvaardigheden nodig.

Waarom werd *Alfatas* ontwikkeld?

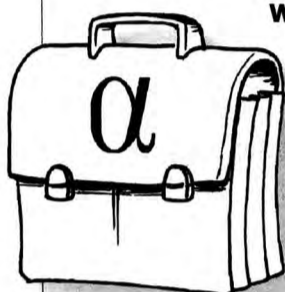
De NT2-cursus 'School en ouders' wordt door CBE's en CVO's op een aantal basisscholen in Vlaanderen georganiseerd. Doorgaans gaat het om twee halve dagen

per week gedurende een schooljaar. De allochtone ouders die deelnemen, vooral moeders, werken in de lessen rond onderwerpen die sterk samenhangen met de school: de schoolstructuur, het oudercontact, de schoolagenda, het rapport, het ziektebriefje, ... De lessen worden zo veel mogelijk afgestemd op het concrete schoolleven. De verschillende taalvaardigheden komen binnen die context aan bod: luisteren (bijvoorbeeld de schoolregels begrijpen), spreken (bijvoorbeeld een afspraak maken met de leerkracht), lezen (bijvoorbeeld brieven van de school begrijpen) en schrijven (bijvoorbeeld een afwezigheidsbriefje invullen).

Als je als lesgever wilt inspelen op de concrete vragen en noden van de cursisten binnen deze context, dan is een kant-en-klare cursus niet de beste optie. Een dergelijk behoeftegericht aanbod vraagt om specifiek materiaal, afgestemd op de context van de school in het algemeen en dat van de specifieke school in het bijzonder.

In heel wat van deze groepen zitten ongeletterde cursisten. AlfaNT2-lesgevers stellen zich vragen over de alfabetiseringskansen van deze cursisten. Ze stellen bijvoorbeeld vast dat de meesten gedurende een schooljaar slechts enkele letters van het alfabet aangeleerd krijgen. Ze merken ook dat het onmogelijk is om deze cursisten in een jaar tijd zo'n niveau van geletterdheid te laten bereiken dat ze brieven van de school zelfstandig kunnen lezen. Bovendien mag de aandacht voor alfabetisering in deze groepen niet ten koste gaan van het werken aan mondelinge vaardigheden. Verder vinden deze lesgevers het ook moeilijk om met

heterogeniteit op het vlak van geletterdheid om te gaan: de ongeletterde cursisten vragen immers de meeste aandacht en 'vertragen' de les. Dat lijkt dan weer niet billijk ten opzichte van de andere cursisten. Vandaar dat heel wat alfaNT2-lesgevers op zoek zijn naar zinvol lesmateriaal rond alfabetisering/geletterdheid binnen deze specifieke context.

Wat is *Alfatas* precies?

Alfatas probeert een antwoord te bieden op de vragen en bezorgdheden van alfaNT2-lesgevers rond een zinvol alfa-aanbod binnen de context 'School en ouders'. Concreet gaat het om vijftien flexibel inzetbare taken waarin ongeletterde cursisten 'leren omgaan met schriftelijke taal'.

Onderzoek geeft immers aan dat het niet mogelijk is om ongeletterde volwassenen gedurende een relatief kort traject functioneel geletterd te maken. Er zijn echter wel heel wat zinvolle en functionele activiteiten rond geletterdheid mogelijk. In *Alfatas* wordt veel aandacht besteed aan lees- en schrijfvoorwaarden, aan de functie en het belang van teksten, aan mondelinge inbedding en ondersteuning van het lezen en schrijven, aan lees- en schrijfdurf en aan strategieën als 'hulp vragen', 'voorkennis oproepen' en 'voorspellen'. De makers van *Alfatas* hebben gekozen voor rijke taaltaken die het mogelijk maken om gedifferentieerd in te spelen op de interesses en de noden van de cursisten.

Enkele voorbeelden:

- In de taak 'Wat staat er op de deur?' gaan de cursisten in de gangen van de school op zoek naar geschreven taal. Ze proberen te ontcijferen wat er allemaal aangeduid staat. Ze maken daarbij gebruik van de context en hun eigen voorkennis. Deze activiteit geeft niet enkel aanleiding tot globale woordherkenning en het maken van letterklank koppelingen, maar leert de cursisten ook oog te hebben voor de geschreven taal om hen heen. Ze leren dat je met woorden iets kan aanduiden, informatie doorgeven. Bijvoorbeeld: op een klasdeur staat 'vierde leerjaar' en achter die deur bevindt zich inderdaad de klas van het vierde leerjaar. Deze bewustwording vormt een eerste stap naar verdere abstrahering.
- De taak 'Mijn letterboek' draait rond letterklank koppelingen. Dit gebeurt echter vooral vanuit taalbeschouwelijk oogpunt: het eigen kind van de

cursist leert immers op die manier lezen in het eerste leerjaar. De cursisten starten in deze activiteit met een persoonlijk letterboek, dat begint met de eerste letter van hun voornaam. Op andere momenten werken ze hieraan verder in hun eigen tempo en voegen ze andere letters toe. Afhankelijk van hun eigen interesses en competenties komen meer of minder letters (met relevante steunwoorden) aan bod.

- In de taak 'Kijkje op de website van de school' maken de cursisten kennis met digitale informatie over de school. Terwijl een groepje cursisten in de computerhoek onder begeleiding van de lesgever de website van de school verkent, gaan de andere cursisten zelfstandig aan de slag. Zij werken bijvoorbeeld in andere hoeken.
- In de taken rond brieven van de school wordt ingegaan op de bedoeling en het belang van schriftelijke communicatie vanuit de school. Cursisten leren bepaalde woorden herkennen die hen kunnen helpen om de brieven een beetje te begrijpen. De strategie 'hulp vragen' leren hanteren blijft hierbij echter noodzakelijk.

Bij elke *Alfata*staak vindt de lesgever een opsomming van de doelstellingen en een uitgebreide beschrijving van het verloop van de activiteit. Er is daarnaast ook aandacht voor ondersteuning in de vorm van ondersteuningsvragen in de rechterkolom (zie voorbeeld 'Boeken zoeken'). Ten slotte bevat elke taak alternatieven en suggesties voor vervolgoopdrachten. Dat betekent dat een *Alfata*staak kan leiden tot een hele reeks taken, afhankelijk van de motivatie van de cursisten. De bijgevoegde voorbeeldtaak illustreert dit.

Hoe werd *Alfatas* ontwikkeld?

Voor dit project werkte het CTO nauw samen met het CBE van Antwerpen en de KAAP-groepen van Antwerpen. Concreet betekent dit dat het lesmateriaal werd voorgelegd aan vier alfalesgevers. Zij probeerden een aantal taken uit in hun groepen en gaven feedback op het materiaal. De opmerkingen van de alfalesgevers werden meegenomen en verwerkt in de definitieve versie van de taken.

Hoe kan je aan *Alfatas* geraken?

Hieronder staat een voorbeeld van een *Alfata*staak afgedrukt. De *Alfata*staken zijn eind september 2010 beschikbaar gesteld via de CTO-website (www.cteno.be). De taken zijn gratis te downloaden.

Boeken zoeken

Beschrijving van de activiteit	De cursisten bekijken een aantal boeken voor kinderen. In groepjes voeren ze zoek- en sorteeropdrachten uit.
Doelstellingen	Beginnende geletterdheid: <ul style="list-style-type: none"> • De cursisten zijn zich bewust van de functie van geschreven taal. • De cursisten geven blijk van leesbereidheid. • De cursisten gebruiken de strategie 'wat ik al weet' (voorkennis oproepen en voorspellen) om te proberen te achterhalen wat er geschreven staat. • De cursisten gebruiken de strategie 'hulp vragen' om te achterhalen wat er geschreven staat.
Materiaal	diverse boeken (min. 10 per groepje)
Vooraf	<ul style="list-style-type: none"> • De cursisten gaan in (kleuter)klassen kijken en stellen vast dat er in elke klas een boekenhoek is. Een leerkracht vertelt of toont hoe er met boeken gewerkt wordt in de klas. Misschien krijgen de kinderen af en toe een boek mee naar huis. • Verzamel verschillende soorten boeken voor kinderen: kartonboekjes, voelboekjes, kijkboeken, prentenboeken, stripverhalen, informatieve boeken (met veel foto's), ... over verschillende onderwerpen en voor verschillende leeftijden (van peuters tot ...). Je kan werken met boeken van de school. Laat cursisten ze verzamelen. Als leerkracht ben je een vip in de bibliotheek: met een speciale kaart mag je veel meer boeken lenen dan anderen.

Verloop van de activiteit**KLASSIKALE INLEIDING: EEN TAFEL VOL BOEKEN**

Stal de boeken uit op een tafel. Verzamel de cursisten er rondom. Vertel de cursisten dat hun kinderen in de klas vaak met boeken werken. Verwijs naar de boekenhoek in de bezochte klas(sen). Vandaag gaan de cursisten zelf ook met boeken aan de slag. Geef de cursisten even de tijd om de boeken te bekijken, vast te nemen, erin te bladeren, er spontaan over te beginnen praten, vragen te stellen, ... Als de cursisten elkaar iets vertellen in hun eigen taal, probeer dan via betekenisonderhandeling te achterhalen waarover ze praten.

Vertel de cursisten dat ze in groepjes met deze boeken een aantal opdrachten zullen uitvoeren. Verdeel de cursisten in groepjes (van vier). Duid per groepje een verantwoordelijke aan. Die moet ervoor zorgen dat de opdracht wordt uitgevoerd en dat iedereen meewerkt. Het is ook deze persoon die jou erbij roept als het nodig is.

Observeer de cursisten tijdens het verkenningsmoment:

- Zijn ze geïnteresseerd?
- Kijken ze lang in één boekje of wisselen ze constant?
- Hoe bladeren ze door de boekjes, bijvoorbeeld in welke richting?
- Merk je dat ze iets proberen te lezen?

OPDRACHT IN GROEPJES: EEN STAPELTJE BOEKEN

Bezorg elk groepje een stapeltje boeken. Geef de cursisten verschillende zoek- en sorteeropdrachten waarbij hun beginnende geletterdheid gestimuleerd wordt; ze moeten de boeken immers goed bekijken. De groepjes gaan zelfstandig aan de slag. Ondersteun de groepjes enkel indien ze er zelf niet uitkomen.

Mogelijke opdrachten:**Zoekopdrachten:**

- Zoek elk een boek dat je kind aanspreekt. (Wat interesseert hem/haar? Wat is geschikt voor zijn/haar leeftijd?)
- Zoek een boek over... (dieren).
- Zoek een voelboekje/stripverhaal/...

Ondersteun de cursisten:

- Ga na of ze de opdracht begrepen hebben. Leg indien nodig opnieuw uit. Doe eventueel voor.
- Als cursisten twijfelen, bijvoorbeeld over op welke stapel een boek thuishoort, vraag hen dan wat ze denken dat het moet zijn.
- Bevestig cursisten zo veel mogelijk.
- Reik strategieën aan om de

- Zoek een boek voor een kind van X jaar.
- Zoek een boek met als titel X (geef de titel op papier).
- Zoek een boek van schrijver X (geef naam schrijver op papier).

Sorteeropdrachten:

- Sorteer de boeken per leeftijd (in stapels). Bijvoorbeeld: boeken voor jonge kinderen (stapel 1) en boeken voor oudere kinderen (stapel 2).
- Sorteer de boeken per soort. Dat kan heel algemeen: 'verhalen' (stapel 1) en 'andere boeken' (stapel 2).
- Sorteer de boeken volgens interesse: welke boeken lijken jullie leuk? (stapel 1) Welke niet? (stapel 2)

Differentiatie:

Je kan differentiëren door groepjes:

- meer of minder opdrachten te geven;
- meer of minder boeken te geven;
- opdrachten mondeling of schriftelijk te geven;
- één of meerdere opdrachten tegelijk te geven.

Als een groepje klaar is, roept de groepsverantwoordelijke jou erbij om te controleren of de opdracht goed is uitgevoerd. Speel ook bij de controle de bal voldoende terug naar de cursisten, bijvoorbeeld: *In deze stapel zit een boek dat er niet thuishoort. Welk boek zou dat zijn?*

KLASSIKALE AFRONDING: SOORTEN BOEKEN

Kom samen met de cursisten tot de vaststelling dat er veel soorten boeken zijn voor kinderen.

Hebben ze tussen de boeken een boek gevonden dat hun kind graag zou inkijken/lezen? Laat degenen die dat willen het gekozen boek kort aan elkaar voorstellen.

Geef cursisten die geen idee hebben welk boek hun kind graag zou lezen, de opdracht om daar thuis eens met hun kind over te praten (in de eigen taal).

Evalueer met de cursisten: vonden ze het moeilijk of gemakkelijk om de opdrachten uit te voeren? Vonden ze het leuk om te doen of niet? Wat hebben ze geleerd?

opdrachten te kunnen oplossen zonder echt te kunnen lezen of help cursisten om de strategieën die ze gebruiken te verwoorden: naar de kافت en de illustraties kijken, rekening houden met het materiaal (karton, dik of dun papier), de dikte van het boek, de lettergrootte, de hoeveelheid tekst of het aantal tekeningen, ...

- *Toon eventueel waar ze bepaalde informatie kunnen vinden, bijvoorbeeld de leeftijds aanduiding van het doelpubliek.*
- *Lees de titel of een stukje tekst uit het boek voor. Wijs aan wat je leest.*

Andere mogelijkheden

Vooraf: Wat in deze activiteit onder 'Vooraf' is opgenomen, kan ook een uitloper zijn van de activiteit. Na de activiteit is de interesse van cursisten om eens te gaan kijken in de boekenhoek van een klas misschien groter.

Vervolgopdracht: boeken zoeken tijdens hoekenwerk

Een groepje cursisten voert in de boekenhoek met nieuwe boeken vertrouwde zoekopdrachten uit. Op die manier kunnen de cursisten in een kleine groep werken met alle beschikbare boeken.

Vervolgopdracht: praten over boeken

De cursisten houden een kringgesprek over hoe zij en hun kinderen thuis omgaan met boeken. Zie de voor *Alfatas* uitgewerkte activiteit 'Praten over boeken' (<http://cteno.be/downloads/alfatas.pdf>).

Vervolgopdracht: samen naar de bieb

De cursisten bezoeken de plaatselijke openbare bibliotheek. Ze zoeken een geschikt boek voor hun kind. Zie de voor *Alfatas* uitgewerkte activiteit 'Samen naar de bieb' (<http://cteno.be/downloads/alfatas.pdf>).